

PROCESUL DE EXTINDERE A UNIUNII EUROPENE SPRE EUROPA CENTRALĂ ȘI DE EST – PROVOCĂRI ECONOMICE ȘI FINANCIARE

Paicu Lucia Nausica, jr,

Nioață Roxana Mihaela, ec.

Universitatea „Constantin Brâncuși”, Tg-Jiu

Abstract: The integration of the countries in the Central and Eastern Europe represents a considerable stake for the economic, social and political future of Europe – a mutual interest in the extension process of the European Union towards East.

The extension concerns both the candidate countries and the European Union as a major historically unprecedented challenge. all the more it plays an exceptional role in helping the candidate countries towards adhesion through technical and financial assistance, by describing a way of progress able to maintain a people's hope, partially disappointed by the transition outcomes.

1.Introducere

Încă din secolul al XVII –lea au fost elaborate proiecte de tratate pentru crearea unei federații europene. Cu toate acestea, ideea de Europa unită s-a concretizat abia după cel de-al doilea război mondial având la baza dorința de a menține pacea pe continent .

În cei cincizeci de ani de construcție europeană, statele membre au beneficiat de stabilitate, pace și prosperitate economică. Principalele rezultate au fost : creșterea nivelului de trai, crearea pieței Unice și a Uniunii Economice și Monetare.

Bazele Comunității Economice Europene s-au pus la 25 martie 1957 prin semnarea Tratatului de la Roma de către șase țări: Germania, Olanda, Franța, Luxemburg, Belgia și Italia.

De-a lungul timpului au existat mai multe valuri de extindere a Uniunii Europene: - în anul 1973 : Danemarca, Marea Britanie și Irlanda; - în anul 1981 Grecia; - în anul 1986 Spania și Portugalia, - în anul 1995 Suedia, Finlanda și Spania. Uniunea Europeană este formată din state care au hotărât să-și unească eforturile pentru menținerea păcii și promovarea progresului economic și social.

Anii '90 au marcat o nouă provocare pentru UE din două mari motive: problemele introducerii monedei unice și Extinderea spre Europa Centrală și de Est.

Procesul de extindere spre Statele din Europa Centrală și de Est a reprezentat un demers istoric al Uniunii Europene. Începând cu 1 mai 2004 Uniunea Europeană are 25 de state membre prin alăturarea a celor 10 state și anume: Ungaria, Slovacia, Slovenia, Estonia, Letonia, Lituania, Polonia, Republica Cehă (SECE) plus Cipru și Malta. În procesul de extindere au fost implicate încă trei state: Bulgaria, România și Turcia, primele două urmând să adere la UE în anul 2007. Negocierile cu Turcia depinzând de îndeplinirea criteriilor politice de aderare.

2. Noua provocare a Uniunii Europene

Consiliul European nu numai că a aprobat principiul extinderii Uniunii Europene spre țările asociate din Europa Centrală și de Est, dar a și definit criteriile pe care țările candidate vor trebui să le îndeplinească pentru a devenii membri ai Comunității. Aceste criterii sunt: - stabilitatea instituțiilor care garantează democrația, statul de drept, drepturile omului și respectul pentru minorități (criteriul politic); - existența unei economii de piață funcțională capacitatea de a face față presiunii concurenței (criteriul economic); - precum și capacitatea de a-și asuma obligațiile de membru al Uniunii, incluzând adeziunea la obiectivele uniunii politice, economice și monetare.

Extinderea spre Europa Centrală și de Est a avut loc pe un teren pregătit de: experiența acumulată în procesul de formare și dezvoltare a Comunităților Europene, extinderea succesivă a Uniunii Europene de la 6 membri la 15, mutațiile intervenite cât și impactul asupra performanțelor economice, politice și sociale ale țărilor care au devenit candidate la integrare imposibil de imaginat în momentul publicării Raportului Delors sau chiar la data începerii negocierii Tratatului de la Maastricht, după anul 1990 în relațiile dintre UE și fostele țări comuniste din Europa Centrală și de Est.

Transformările profunde declanșate de evenimentele petrecute la sfârșitul deceniului nouă al sec. XX la nivelul Țărilor din Europa Centrală și de Est au accentuat duritatea procesului de extindere transformându-l în cea mai importantă prioritate a spațiului european.

Fiecare extindere a Uniunii Europe a avut și are un caracter special aducând schimbări succesive având drept scop unirea într-un mod pașnic a Europei.

În procesul de extindere spre Statele din Europa Centrală și de Est aspectul economic este cel care a alimentat tot timpul dorința de unificare a întregii Europe pentru atingerea obiectivului fundamental acela de a deveni cea mai puternică economie a lumii și cea mai mare piață de consum unitară. La cele menționate nu trebuie trecute cu vederea nici aspectele politice, instituționale și culturale.

Efectele integrării europene sunt deosebit de complexe, implicațiile vaste la nivel economic, politic și social, fac dificilă identificarea lor. Provocările politice, economice și sociale apărute odată cu aderarea celor 10 state în mai 2004 se vor simți atât în Uniunea Europeană cât și la nivelul celor 25, respectiv 27 de state și în mod particular fiecare stat va resimți în plan intern efectele aderării.

Extinderea către Statele din Europa Centrală și de Est pentru Uniunea Europeană prezintă un important interes din punct de vedere politic, aceasta fiind legată de rolul integrării europene în menținerea păcii și democrației. Dacă Uniunea Europeană ar fi respins extinderea către Est ar fi avut consecință descurajarea Țărilor din Europa Centrală și de Est în fața procesului de reformă. Prin promiterea unei aderări Uniunea Europeană deschide perspectivele de securitate și bunăstare pentru aceste țări. Chiar dacă lărgirea Uniunea Europeană prin includerea acestor țări nu va avea loc într-un timp foarte scurt datorită dificultăților ce trebuie depășite este important de subliniat faptul că, dacă aceste țări ar rămâne excluse din procesul de extindere, ele ar putea fi ținute într-o poziție periferică, ceea ce le-ar putea face mai puțin atractive, în special în privința investițiilor străine al căror rol est esențial în procesul de tranziție. La nivel intern această lărgire se va răsfrânge asupra naturii și funcționării instituțiilor Uniunii Europene, lărgirea fiind precedată de o reformă a instituțiilor comunitare astfel încât funcționarea lor să fie eficientă.

Chiar dacă decizia extinderii a fost în principal una de natură politică, integrarea efectivă a Statelor din Europa Centrală și de Est schimbă balanța provocărilor de natură economică.

Deși extinderea Uniunii Europene către Est prezintă multe puncte comune cu cea către Sud se poate vorbi de cinci domenii distincte care pun probleme noi.

În primul rând este vorba despre țări aflate în proces de tranziție către un sistem economic de piață. Acest lucru reflectându-se în condițiile speciale de aderare impuse de summitul de la Copenhaga din 1993, și anume, democrație stabilă, economie de piață competitivă și adoptarea acquis-ului comunitar.

Diferențele de venit între țările Uniunii Europene și cele candidate la Uniunea Europeană erau foarte mari. Aceste decalaje dau naștere la tensiuni și probleme importante.

Extinderea către Est amenință Uniunea cu un val migrator mai puternic decât cel din cazul extinderii anterioare. Forța de muncă a Țărilor din Centrul și Estul Europei nu reflectă decalajul de dezvoltare care există între aceste țări și țările intrate deja în UE, din punct de vedere al capitalului uman și al calificării.

Nivelul scăzut al productivității agricole în aceste țări (unele având un potențial mare în ceea ce privește agricultura), creează presiuni importante asupra politicii agrare comunitare. Aceasta își propune să susțină veniturile din agricultură, folosind în acest sens aproximativ 40% din resursele bugetare.

În ultimul rând este mult discutată problema a reformei instituționale, o uniune cu 25-27 de membrii funcționând diferit de una cu 15 membri. Nu este ușoară rezolvarea acestei probleme, mărturie în acest sens stau summitul de la Nisa din 2000 și dezbaterile cu privire la Constituția europeană.

Relațiile comerciale dintre Comunitatea Economică Europeană și fostele țări comuniste din Europa Centrală și de Est au cunoscut unele tensiuni, imediat după 1989. Reacția la nivel politic și economic a creat dezamăgiri, mai ales pentru cei care se așteptau ca această comunitate să-și deschidă imediat porțile pentru Țările din Centrul și Estul Europei. Acest lucru nu ar fi fost posibil, având în vedere diferența de dezvoltare dintre cele două grupări.

Acordurile Europene încheiate în anii '90 au dus la liberalizarea aproape completă a schimburilor de bunuri neagricole dintre cele două grupări. Aceste acorduri își propuneau înaintea integrării efective, realizarea unei zone de liber schimb între semnatarii pentru produsele industriale și, în parte și pentru servicii. Acordurile Europene permiteau folosirea în continuare a contingentelor, a măsurilor de salvagardare și a celor anti-duping, deși recurgerea la aceste instrumente de protecție a fost, în practică, destul de limitată. Uniunea Europeană a accentuat că nu va elimina instrumentele protecționiste până când Statele din Centrul și Estul Europei nu vor fi aplicat acquis-ul comunitar în materie de politică a concurenței și ajutoare de stat.

O dată cu semnarea Acordurilor Europene, comerțul a început să crească între Statele din Centrul și Estul Europei și Uniunea Europeană. Statisticile vorbesc în acest sens de o creștere cu 130% a exporturilor Țărilor din Europa Centrală și de Est către Uniunea Europeană în perioada 1989-1994 (Nello S., Smith K., *the European Union and Central and Eastern Europe. The Implication of Integration in Stages*, Ashgate, Aldershot, 1998, p.4). În aceeași perioadă ponderea Țărilor din Europa Centrală și de Est în importurile extracomunitare a crescut de la 2,7% la 4,8% ajungând la nivelul anului 2001 la peste 11%. Mai multe studii realizate în legătură cu evoluția fluxurilor comerciale între UE și Țările din Europa Centrală și de Est sugerează faptul că liberalizarea comerțului nu a fost decât unul dintre factorii care au generat această creștere.

Aderarea efectivă înseamnă și înlăturarea celorlalte obstacole și extinderea uniunii vamale și a pieței comune și în ceea ce privește pe noii membrii generând creșteri de eficiență economică, dar și necesitatea unor ajustări dificile. Astfel de ajustări vor viza în special statele din Europa Centrală și de Est, pentru care comerțul cu celelalte state din Uniunea Europeană reprezintă procente semnificative din totalul schimburilor lor

comerciale. În ceea ce privește relațiile dintre cele două grupuri de țări ele ating un procent de aproximativ 1% din PIB, fiind de o importanță minoră.

Extinderea către Statele din Europa Centrală și de Est are efecte asupra poziției competitive a vechilor membri. În primul rând Statele din Europa Centrală și de Est dobândesc acces la piețe anterior restricționate. Ungaria și Polonia sunt considerate competitori importanți în ceea ce privește produsele agricole din zona temperată. Polonia fiind considerată competitor și în ceea ce privește produsele piscicole, afectând cota de piață deținută anterior de țările nordice.

În al doilea rând țările candidate după aderare obțin acces și la piața unor produse industriale anterior protejate cum ar fi îmbrăcămintea, încălțăminte, textilele, produsele chimice, produsele metalurgice și siderurgice.

Aderarea Statele din Europa Centrală și de Est are consecințe comerciale nu doar asupra Uniunii Europene sau a țărilor candidate, ci și asupra terților, afectând toate aranjamentele comerciale existente anterior cu țări nemembre. Domeniile în care Statele din Europa Centrală și de Est înregistrează avantaj comparativ în relația cu UE include produsele agricole, materii prime, bunuri industriale intensive în muncă. Cele mai afectate de aderarea Statele din Europa Centrală și de Est vor fi țările care anterior au avut avantaje comparative la aceste produse, adică tocmai o parte din țările mediteraneene și ACP.

Deși aderarea celor 10 state a fost privită cu scepticism și rezervă de către populația din țările deja membre, datele statistice arată că la numai un an după acest eveniment, previziunile sumbre nu s-au adeverit. Pentru noii membri, anul 2004 a adus o creștere de aproximativ 5% ale PIB, cu mult superioare mediei statelor aderate. Temerile legate de sectorul agricol s-au dovedit nefondate întrucât veniturile fermierilor din aceste țări a crescut cu aproximativ 50%, aceștia dovedindu-se capabili să acceseze direct fondurile oferite de UE. Beneficiile adiționale vizează investițiile în infrastructură, creșterea veniturilor din turism, fluxuri din fonduri bugetare dinspre Uniunea Europeană etc. Nici pentru cele 15 state UE previziunile pesimiste nu s-au adeverit, beneficiare au fost companiile care au investit în noile membre. Previziunile în legătură cu invazia importurilor ieftine sau cu exodul masiv al lucrătorilor par a nu se fi adeverit. Comerțul a fost stimulat puternic de aderare atât importurile cât și exporturile între cele două grupări de state au crescut substanțial.

3.Characteristici

Provocările și vulnerabilitățile economice sunt numeroase și complexe. Întregul sens al existenței societății omenești constă într-o competiție pentru putere, mai exact, pentru mijloacele și mecanismele puterii, care sunt, în primul rând economice și financiare. Materiile prime și resursele energetice nu reprezintă întotdeauna un factor de putere, țările care dispun de resurse nu sunt printre cele mai puternice.

În epoca de început a procesului de globalizare, tot strategiile economice și cele adiacente lor, cele politice și informaționale dețin supremația în spațiul confruntării. Provocările începutului de secol, sunt în esență, provocări economice, ele conturându-se și derulându-se în situații complexe, atipice, cu totul nefavorabile noilor politici mondialiste.

Provocările economice și financiare ale începutului de secol rezultă în primul rând din caracteristicile spațiului economic și financiar, orice s-ar spune confruntările economice continue nu dărmă, ci construiește.

Printre caracteristicile economice și financiare pot fi următoarele: accentuarea caracterului transfrontalier, cibernetizarea, dominația marilor corporații economico-financiare, dinamismul, confluența, fermitatea, fluiditatea, constructivismul etc. Unele din aceste caracteristici sunt complementare, altele sunt cotradictorii și chiar exclusiviste,

împreună constituindu-se într-un sistem prin care se definește în mare măsură configurarea economică, politică și socială a lumii.

Organizațiile și organismele internaționale, economice, politice și de securitate au un rol excepțional în gestionarea acestor caracteristici, precum și a provocărilor și vulnerabilităților care însoțesc din ce în ce mai mult noul tip de societate care se construiește în acest început de secol. Astfel lumea devine și trebuie să devină din ce în ce mai conștientă și mai responsabilă în ceea ce privește destinul ei.

Asimetria economică nu se confundă cu decalajele, deși este, în mare parte o consecință a acestora și nu se reduce la aceasta. Asimetria economică provine din subtilitatea intereselor și din incompatibilitatea interacțiunilor. Deși lumea trăiește în același univers economico-financiar acest univers nu este la fel pentru toată lumea. Finanțele își extrag substanța nu neapărat din rotația mai mult sau mai puțin accelerată a masei monetare, cât mai ales din mecanismele de acoperire economică, adică din sistemul economic productiv. Există o luptă continuă în rețeaua specifică sferei finanțelor, concretizată în interacțiunile și confruntările dintre politicile financiare, structurile și funcțiile mecanismelor financiare, în care intervin sistemele bancare, mecanismele speculative și alte elemente, supuse unui determinism dinamic și complex. Această confruntare se desfășoară cu preponderență în spațiul resurselor și pe piața de capital, producând un lanț neîntrerupt și haotic de bătălii în spațiul economic. O analiză riguroasă a dinamismului economico-financiar trebuie să facă apel nu doar la teoria statisticii, ci și la teoria haosului.

Pentru prevenirea unor situații dificile în ceea ce privește dimensiunea financiară a vieții social economice, Comisia Europeană se implică profund, potrivit regulamentului Comunității Economice, în dinamica vieții economico-financiare din fiecare țară membră a UE.

Construcția europeană este cel mai ambițios proiect de acest gen existent pe Glob. Extinderea către est aduce provocări suplimentare, reprezentând un proces inedit, din multe puncte de vedere: numărul candidaților, aproape egal cu cel al foștilor membri, cu implicații asupra modului de funcționare a Uniunii, decalajele la nivel de dezvoltare, care presupune direcționarea unor fonduri financiare substanțiale, în detrimentul membrilor tradiționali ai UE.

În țările precum Slovenia, Polonia, Cehia, Ungaria; Slovacia pot fi regăsite unele caracteristici care au constituit baza unei creșteri remarcabile pentru țările din Asia de Est în ultimele decenii: stabilitate macroeconomică, forța de muncă înalt calificată, orientarea către export a economiei, accesul la o piață potențială mare și importantă și disponibilitatea unor investitori strategici din țările apropiate.

Referitor la activitatea de comerț exterior, toate Țările din Europa Centrală și de Est s-au confruntat, la începutul tranziției, cu un șoc, atât în ceea ce privește volumul schimburilor geografice, cât și structura acestora. Reorientarea fluxurilor comerciale atât din punct de vedere structural cât și geografic s-a produs în special către țările dezvoltate, dintre care ponderea cea mai însemnată a avut-o Uniunea Europeană. Unul dintre factorii cei mai importanți ai acestei orientări a fost semnarea acordurilor de asociere, în perspectiva integrării, aceasta având un rol esențial în dezvoltarea Statelor din Europa Centrală și de Est, în continuarea reformelor și stabilizarea macroeconomică.

Chiar dacă datele statistice din ultimii ani vorbesc despre o evoluție pozitivă a relațiilor comerciale între Uniunea Europeană și Statele din Europa Centrală și de Est, precum și despre implicațiile favorabile asupra dezvoltării economice în general, următoarea perioadă va fi una marcantă în ceea ce privește aceste relații. Este nevoie de timp pentru a putea judeca obiectiv consecințele integrării lor efective și nu putem să ignorăm valul de euroscepticism care capătă o amploare din ce în ce mai mare în rândul

primelor 15 state ale UE. Pentru România și Bulgaria aceasta constituie o amenințare serioasă în ceea ce privește obiectivul integrării în 2007. Reformele interne pe care Uniunea le monitorizează cu o atenție sporită pe măsura sporirii scepticismului propriei populații, constituie o amenințare mult mai serioasă. Pentru România și Bulgaria, dezavantajul de a face parte din al doilea val al extinderii către Est, într-un moment prea puțin prielnic unui astfel de proces, poate fi transformat, măcar parțial, în avantajul de a beneficia de experiența celor 10 state deja membre, în evitarea sau atenuarea unor costuri ale integrării.

4. Concluzii

Extinderea Uniunii Europene spre țările central și est europene reprezintă, alături de unificarea monetară, cele mai dure provocări din istoria procesului de integrare în Europa și cu implicații majore asupra viitorului continentului european.

Europa are astăzi o șansă unică să devină o forță în competiția globală și să întoarcă definitiv spatele conflictelor care i-au zburciat destinul. Uniunea Europeană, ca motor al integrării, dar și statele asociate, sunt obligate să-și asume această responsabilitate cu realism și să adopte strategii subordonate obiectivelor pe termen lung.

Trebuie reamintit că nu orice integrare aduce beneficii și că, pentru ca aceasta să aibă un impact net pozitiv, țările participante trebuie să fie concurențiale și potențial complementare, cu nivelele de dezvoltare economică apropiate. Între Uniunea Europeană și marea majoritate a țărilor din Europa Centrală și de Est există decalaje importante. România, care nu se plasează printre frunțasele plutonului de țări candidate nu este pregătită să facă față provocărilor pe care le presupune o admitere în scurt timp la UE.

Integrarea economică nu trebuie privită nici ca un scop în sine și nici ca un panaceu, ci ca pe un pachet de instrumente de maximizare a bunăstării.

Relația României cu Uniunea Europeană și începerea negocierilor de aderare pot să reprezinte un imbold major, acel „Big Push” care ar putea ajuta în reducerea decalajelor economice față de țările europene avansate.

Bibliografie:

- [1] Berger, H., Moutos, T., (eds), *Managing the European Union Enlargement*, The MIT Press, Cambridge, 2004.
- [2] Diaconescu M., *Asocierea României la Uniunea Europeană*, Editura Economică, București, 2003.
- [3] Miron, D. *Economia integrării europene*, Editura ASE, București, 2001